

DAGENS FRÅGOR

Brittisk bärgningshjälp. En blick bakåt på de senaste månadernas dramatiska scenskifte i västeuropeisk storpolitik klarlägger, att efter den misslyckade Brysselkonferensen 14—22 augusti och Europaarméns fall i franska nationalförsamlingen den 30 augusti icke blott kontinentens försvar mot öster utan även Atlantpakten hade äventyrats — med motsvarande triumf för Moskva! Svikna i sina sega förhoppningar på västtysk upprustning genom en Europaarmé, som skulle vara både utgångspunkt för västeuropeisk »integration» och underpant på varaktig fred mellan Frankrike och Tyskland, syntes Eisenhower och Dulles benägna att förverkliga sin varning om »smärtsam omprövning» av USA:s hela hittillsvarande stödpolitik gentemot Västeuropa.

Samtidigt hade Adenauer, Västerens enda pålitliga utpost i Bonnerepubliken, berövats frukterna av sin fleråriga energiska strävan att förankra det nymornade västtyska folkstyret i de äldre västdemokratiernas gemenskap och medelst upprustning inom Europaarméns ram reducera riskerna för en restaurering av en ny armé som inrikespolitisk maktfaktor. Den pondus och position, som Adenauer förvärvade genom sin lysande seger vid valen till förbundsdagen den 6 september i fjol, hade försvagats inför en tanklös publik, som överallt börjar anlägga idrottsrekord som måttstock på en politiks objektiva riktighet. Adenauers allom uppenbara nederlag på det utrikespolitiska fältet utlöste också motgångar för hans kristligt-demokratiska parti vid lantdagsval i Nordrhein-Westfalen och i Schleswig-Holstein. På bildsidan i västtyska tidningar såg man Adenauer under fortsatt semester i Schwarzwald vandra med tunga fjät på ensamma skogsstigar dessa dagar, vilka han själv karakteriserat som de mest påfrestande under sin nu femåriga kanslerstid. Han sörjde tillika sin personlige vän och partipolitiske meningsfrände Alcide de Gasperi, hans motstycke i nutidens Italien, och han saknade på Quai d'Orsay Robert Schuman, deras kollega i en katolsk treenighet samt primus motor till montanunionen och Europaarméns »lilla Europa». Dessa mäns samhörighet belystes en gång träffande i en karikatyr av Blix. De möttes på en konferens tillsammans med framlidne brittiske utrikesministern Ernest Bevin. Plötsligt begynte Robert Schuman, f. d. tysk reservofficer från Lothringen, och de Gasperi, f. d. deputerad i Wienparlamentet före 1914, att tala tyska med Adenauer, varvid enligt texten den illitterate Bevin utbrast: »Jag begriper inte ett ord av vad de prata.»

Men vad tänkte den nye dirigenten på Quai d'Orsay, Mendès-France, efter sin table rase i Bryssel och i Palais Bourbon? Skulle han efter kolonialdebalet i somras i Indokina och koncessionen den 1 augusti åt rebellerna i Tunis, som ingalunda pacificerat franska Nordafrika,

nu också fjärma Frankrike från USA och Storbritannien? Bestod icke hans mystiska »hjärntrust» av idel kryptokommunister och »neutralister», som ivrade för en restaurering av tsaralliansen för att traditionellt från två fronter kunna hålla det mäktigt uppsträvande Västtyskland på mattan? Var spenamnet »Mendès-Prague» alldeles missvisande?

Mendès-France insåg säkerligen i vilken hopplös återvändsgränd han inmanövrerat Frankrike och ville åtminstone icke isolerad spela ut det ryska kort, som han dock sannolikt ännu så länge döljer i ärmen. Hans första åtgärd den 25 augusti, dagen efter Brysselkonferensens fiasko, som varslade om Europaarméns förestående öde i Paris, var dock ett blixtpbesök på Churchills lantgård i Chartwell i Kent för en överläggning med denne och med Eden i tecknet av den entente cordiale, som i våras kunde begå sitt halvsekeljubileum. Vad därvid avhandlades är ännu obekant. Förmodligen styrkte Mendès-France ivrigt sina värdars redan då fattade föresats att med ett brittiskt initiativ söka lägga lösningen av det västeuropeiska försvarsproblemet på ny bog. Med hänsyn till att för Churchill och Eden USA:s fortsatta aktiva roll i Västeuropa var kardinalpunkten i deras utrikespolitik, måste perspektivet av ovannämnda »smärtsamma omprövning» vålla dem större oro än fallet var med Frankrike, som syntes färdigt att bränna sina skepp och resignera med sin övergivna lott.

Sedan brittisk inbjudan till en nio-statskonferens i London den 14 september, två veckor efter katastrofen för Europaarmén i Paris, till följd av hinder för Dulles och Adenauer att infinna sig, icke fick omedelbar påföljd, startade Eden sin flygturné till Bryssel, där Beneluxministrarna kommo tillstådes, och till Bonn, Rom samt Paris. Man vet nu, att han därvid föreslog 1948 års avdomnade Brysselpakt som grundval för en västeuropeisk militärallians i nära anslutning till Atlantpakten. Sonderingarna i sagda huvudstäder slog väl ut, och det föll sig naturligt, att Brysselpakten, som ursprungligen riktat sin udd mot tysk aggression, utöver de tidigare medlemmarna: Storbritannien, Frankrike, Benelux, nu skulle kompletteras med fienderna från andra världskriget: Västtyskland och Italien — en ofrånkomlig följd av Stalins säregna statskonst!

Härmed voro förutsättningarna skapade för framgången på Londonkonferensen den 28 september—3 oktober, där Eden krönte sitt verk genom att den 29 september förklara Storbritannien villigt att under Brysselpaktens giltighetstid, dvs. ända till 1998, binda brittiska Rhenarmén vid den nya Brysselpakten och underställa den ett blivande överkommando för samtliga Atlantpaksstyrkor på kontinenten. Genom detta partiella avkall på sin obetingade suveränitet hade Storbritannien äntligen tillmötesgått ett gammalt franskt önskemål, och för Mendès-France återstod intet annat än att, trots åtskilliga irriterade krumbukter, i princip godkänna Londonprojekten. Efter intensiv preparering av flera expertkommittéer undertecknades 14 traktater, deklARATIONER och protokoll vid Pariskonferensen den 19—23 oktober, där dock den nya, vid sidan liggande Saarstatuten mellan Paris och Bonn i sista minuten höll på att riskera resultatet.

Dagens frågor

Detta blir dock icke definitivt förrän efter godkännanden och ratificeringar av vederbörande parlament, vilket anses dröja in på det nya året med rådtrum för Moskva för kontrastötar, inledda av Molotov i en not den 23 oktober med inbjudan till en ny Berlinkonferens. Sådana sovjetryska sabotageförsök i känd stil kunna måhända påverka stämningen i Paris och i Bonn, där ratificeringen ännu är försedd med frågetecken, men ändå näppeligen stjälpa den. Fransmännen borde emellertid inse att med den nya metoden Västtyskland kommer att er-hålla just den nationella armé med egen generalstab, vilket Adenauer undanbett sig och som Europaarmén skulle förebygga! I varje fall ha Västmakterna med sin diplomatiska dynamik vederlagt välkända far-hågor att demokratier icke kunna i snabba och målmedvetna aktioner tävla med diktaturerna. Då nu Västtyskland kan förlänas suveränitet med rätt till upprustning och medlemskap av Atlantpakten, kunna 1950-talets stora konstruktiva idéer räddas från ett sammanbrott med de mest betänkliga konsekvenser.

Demokratien verkade det visserligen ej i och för sig utan det ankom på de ledande personernas prestationer. Utåt har härvid obestriddigen Eden inlagt den största förtjänsten; Churchills insats i det fördolda har hittills förtigits. Drottning Elizabeth tilldelade också Eden före hans avresa till den senaste Pariskonferensen strumpebandsorden, vilket är sällsynt. Beaconsfield och Salisbury d.ä. erhöilo samma utmärkelse efter hemkomsten från Berlinkongressen 1878 och Austen Chamberlain efter Locarnotraktaten 1925. Enda undantaget utgör lord Castlereagh, som dubbades till riddare före sin färd till Wienkongressen 1814—1815.

Varken Castlereagh eller Eden skulle svika förväntningarna, den förre genom den utomordentliga skicklighet, med vilken han hävdade sitt lands intressen mot sådana rivaler som Metternich och Talleyrand, och sir Anthony Eden som den nya Västunionens främste tillskyndare. Man kan ju tycka att det är ett störande stilbrott då Winston Churchill nyligen adlades. Alla visste ju, att han var sonson till den sjunde hertigen av Marlborough. Nu föll han ur sin roll som mr Churchill i alla väder. Men om han förmådde drottningen att låta Eden följa exemplet, kanske som tröst för att denne ännu bör beväpna sig med mycket tålamod om han skall vänta ut Churchill — »Honi soit qui mal y pense»!

Eisenhower — Redan det resultat av president- och kongressvalen medelvägens man. i USA för två år sedan, då Eisenhower besegrade Adlai Stevenson med ca 6 millioner rösters övertikt, medan republikanerna endast fingo ett ytterst knappt flertal i bägge husen på Capitol Hill, ådagalade att Eisenhowers popularitet bland väljarna var vida större än hans partis. Häri låg ett faromoment för framtiden, som den republikanska ledningen sannerligen icke bemödat sig att minska, långt mindre avlägsna. Senator McCarthys långa, av Vita Huset, administrationen och vederbörande kongressmedlemmar tolererade framfart väckte allmän ovilja hos nationens kulturella »upper ten», som med fog befarade, att den skulle skada USA:s anseende i

Europa och direkt arbeta Moskva i händerna. Tillika visade det sig, att Eisenhower med sin politiska självdeklaration: liberal i alla mänskliga, men konservativ i alla ekonomiska frågor, hade sina egentliga motståndare bland de hårdkokta republikaner, som icke kunna smälta att han på nationalkonventet i Chicago i juli 1952 undanträngde framlidne senator Robert Taft från presidentkandidaturen. Flera viktiga punkter på sitt program, som särskilt gällde utrikes- och handelspolitik, kunde Eisenhower endast genom demokraternas bistånd få igenom i kongressen.

Som bekant är tvåpartisystemet i USA en mycket märkvärdig institution utan motstycke i andra folkstyrda länder. Med hänsyn till åsikter råder sålunda bättre överensstämmelse mellan konservativa demokrater från sydstaterna och de likasinnade bland republikanerna än mellan de »vänstra» flyglarna inom nämnda partier. Frånsett denna inre spänning hållas de dock ihop av starka traditionella och personliga band. De i ekonomiens sfär så realistiska och rationella amerikanerna äro förvånansvärt formbundna inom sitt politiska partiväsen. Naturligtvis borde en klyvning komma till stånd längs idélinjen: konservativa och liberala, varvid de förstnämnda äro särdeles gammalliberala i teoretisk mening under det att de sistnämnda till sin åskådning närmast överensstämma med t.ex. den nutida svenska högern. Socialisterna spela ju ingen som helst roll i USA, och de få fackliga landsorganisationerna äro icke mera vänsterbetonade än att de i regel ty sig till de avgjort borgerliga demokraterna.

Denna av historiska grunder konventionella gestaltning av partierna i USA medför dock den praktiska fördelen, att speciellt den mäktiga senatens ledamöter visserligen aldrig, som exempelvis i Frankrikes parlament, växla parti men vid röstning i politiska frågor tillåta sig en ovanligt individuell rörelsefrihet och icke tolerera något partikommando. En president, som med sina förslag gärna går fram »the middle road», kan förty oftast påräkna stöd från de moderata inom de bägge partierna, som bruka vara i majoritet gentemot oppositionen från de samstämmiga, mera »höger»-inriktade flygelgrupperna.

På så sätt kunde den demokratiska presidenten Truman t. o. m. efter mellanterminvalen i november 1946, som i bägge husen bragte republikanerna till rodret, ändå vidhålla sin kurs särskilt i utrikespolitiken med »Trumandoktrinen» i mars 1947 med bistånd till Turkiet och Grekland samt med den internationella Marshallhjälpen i juni s. å. Då Eisenhower dragit sig fram med enahanda metoder, kunde det måhända förefalla, åtminstone utifrån, tämligen likgiltigt huru årets mellanterminval skulle förlöpa. Sätillvida ha dock dessa sin stora betydelse, att en majoritet i bägge husen dirigerar sammansättningen av deras utskott med presidium, varvid nomineringen följer strikta partilinjer. Med utskottens vidsträckta befogenheter kunna de stoppa presidentens propositioner genom att låta dem förbli liggande på sina bord. Ett demokratiskt flertal i senaten skulle också genast avstyra en sådan skandal som bemålde McCarthys ordförandeskap i ett undersökningsutskott.

Med spänning motsågos därför dessa val den 2 nov. till hela repre-

Dagens frågor

sentanhuset, $\frac{1}{3}$ av senaten och 34 guvernörer i de 48 delstaterna ävensom talrika andra offentliga befattningshavare, vilka liksom i Schweiz tillsätts genom val. Föregående opinionsmätningar hade indikerat tämligen ringa valdeltagande och stora demokratiska framgångar. Men efter Gallupblamagen vid Trumans återval i nov. 1948, trots alla prognoser om motsatsen, betraktas dessa spådomar med allmän skepsis. Utgången gav också vid handen, att valdeltagandet blev livligare än vanligt och att demokraternas frammarsch icke fick den omfattning, som förväntades. Men det var märkligt, att demokraterna med ett tjog mandat nu behärskar representanthuset och att ställningen i senaten förskjutits till den motsatta, så att demokraterna nu tyckas ha lagt beslag på 49 mot republikanernas 47 mandat. I flera fall skiljde det på så små marginaler, att kontrollräkning begärts, vilken kan förändra slutresultatet. Det är vidare påfallande, att arbetslösheten i industriområdena gynnat demokraterna; i »the farm belt» ha republikanerna, oaktat reduktionen av det statliga pristödet, likväl icke lidit så stora förluster som de befarat.

Vad guvernörsvalet angår, gjorde det ett starkt intryck att multi-millionären Averell Harriman i staten New York, »the Imperial State» med dess 15 millioner innevånare, valdes till guvernör gentemot senator Ives, men med blott 10,000 rösters försprång av ca 5 millioner avgivna. Harriman är demokrat och var under flera år en av Roosevelts, Trumans och Achesons mest betrodda medarbetare i utrikespolitiken, bl. a. som ambassadör i Moskva. Ives åter är republikan och framfördes av den avgående guvernören Dewey, som var partiets presidentkandidat 1944 mot Franklin Roosevelt och 1948 mot Truman för att 1952 avstå till förmån för Eisenhower. För första gången på 12 år drar därmed en demokrat in som guvernör i statens huvudstad Albany vid Hudson, vilken brukar betecknas som det örnbö, där blivande presidenter utkläckas. Så var fallet med Theodor Roosevelt och Franklin Roosevelt; demokraten Al Smith var också guvernör i Albany men hade ett handikap som katolik och utslogs vid presidentvalet 1928 av republikanen Herbert Hoover.

Skall nu Harriman 1956 bli demokratisk presidentkandidat? Han har på förhand avböjt och anbefallt Adlai Stevenson, som under den gångna valrörelsen var sitt partis främste propagandist. Men Stevenson låter ej intresserad och tycks bli lika nödbedd som 1952. I amerikanska tidningar varnas för att med ledning av dessa »off year»-val dra några som helst slutsatser om nästa presidentkampanj. Som nationens krigshjälte är Eisenhower alltjämt dess gunstling och det anses, att då han mycket motvilligt av den inför slutspurten nervösa republikanska ledningen förmåddes att lämna den position över partierna, i stil med en konstitutionell monark, som bäst passar hans personliga läggning för att i sista stund ingripa i valstriden, detta skulle förklara att republikanerna sluppit så jämförelsevis lindrigt undan. Tyvärr drabbades flera av republikanernas bästa »liberala» kandidater, såsom senator Cooper från Kentucky och Ferguson från Michigan, av nederlag, vilket måste beröra Eisenhower smärtsamt, då just sådana republikaner äro honom mest sympatiska.

Under de följande två åren skall Eisenhower nu försöka att genom samarbete med de moderata elementen fortsätta sin kurs, och det skall säkerligen allttjämt lyckas honom inom utrikespolitiken, vilket är lugnande för Europa. Men — »Does he choose to run again 1956?». Många tveka och tro, att han helst av allt önskar njuta sitt otium på den ägandes farmen vid Gettysburg i Pennsylvania, det blodiga slagfältet under amerikanska inbördeskriget, vid vars kyrkogårds invigning Lincoln för jämt 90 år sedan höll sitt mest berömda tal. Det kommer Eisenhower ej att göra efter. Men han kan måhända beskåras samma ståtliga gravvård som den ärorike general Grant fått vid Riverside Drive i New York, ehuru Grants politiska eftermäle som president ej var lika lysande.

Danska Några veckor i Danmark i början av oktober ger en iaktintryck. tagare starka intryck av den instabilitet, som råder inom dansk politik, och den osäkerhetskänsla, som bemäktigat sig den danska allmänheten.

Den danska socialdemokratiska minoritetsregeringen råkade som bekant i höstas ut för en allvarlig kris. Landets valutasituation, som var god när regeringen tillträdde, blev och är fortfarande ytterst allvarlig. Den föregående Venstreregeringen och särskilt dess finansminister, den sparsamme och eftertänksamme professor Thorkil Kristensen, hade med konservativt stöd byggt upp en betydlig valutareserv, som under socialdemokratisk regim smält samman till ingenting. Och ingen visste varför så skedde. Regeringen påstod, att råvarulagren i landet växt, liksom lagren av gödningsmedel till lantbruket. Venstre och de konservativa påstodo, att det rörde sig mindre om en valutakris än om en förtroendekris: den som kunde köpa något hade köpt, ty sparsamhet lönar sig inte under en socialdemokratisk regering. En yttre iakttagelse är i varje fall slående. Bilbeståndet, som länge utmärkt sig för sin höga genomsnittsålder, har snabbt förnyrats. Bilarna se i Danmark ut som de göra i Sverige, medan mopederna, som börjat slå ut cyklarna i detta cyklarnas förlovade land, äro rödare och köra fortare och smattra värre än här.

I detta beträngda ekonomiska läge tillgrep regeringen det socialdemokratiska patentmedlet. Den föreslog en serie skattehöjningar och regleringar. Samtliga de andra partierna vägrade att vara med. Konservativa och Venstre vägrade till och med att förhandla. De intogo den ståndpunkten, att regeringen borde avgå eller begära nyval. Men detta var det sista som statsminister Hedtoft vågade göra. Det hade varit att erkänna sina misstag. Regeringen hade fått gå till nyval med ansiktet förlorat. Hade den valt den vägen och inte kommit tillbaka med ökat röstantal — vilket föreföll uteslutet — skulle socialdemokraterna definitivt varit ur räkningen i dansk inrikespolitik för en mycket lång tid. Statsministern valde i stället att köpa sig kvar genom eftergifter till de radikala.

Danmarks radikala parti, Det radikale Venstre som det officiellt heter och som är väl att skilja från det gammalliberala bondepartiet

Dagens frågor

Venstre, saknar motsvarighet i Sverige. Intellektuellt representerar det det kalla hångrinet, som finns i särskilt det danska storstadslynet. En del av dess väljare hör också just till de intellektuella. Ekonomiskt representerar det den trängsta egoismen, och en annan del av dess väljare är från det s. k. småfolket. Militärt och utrikespolitiskt representerar det den gamla »Vad kan det nytte»-tanken och isolatismen, liksom grupper av dess väljare komma från några av landets mer isolerade bygder. Partiet har från början varit emot Danmarks deltagande i Atlantpakten.

Vad regeringen Hedtoft fick betala till de radikala för att få lov att sitta kvar var bl. a. nedskurna försvarsutgifter. Minskningen gick ut över årskontingenten inkallade, över tjänstgöringstidens längd och över materielanskaffningen, bl. a. radarinköp. Danmarks bidrag till NATO, redan förut begränsat, blir härigenom relativt mindre än övriga NATO-länders. Ett lands försvarspolitik måste rimligtvis stå i relation till dess utrikespolitik. Danmark har valt Atlantpaktslinjen, och en socialdemokratisk regering gjorde detta med stöd av de borgerliga partierna men mot de radikala. Nu skär landet ned sitt försvar, och det är åter en socialdemokratisk regering som gör detta men nu med stöd av de radikala. Skälet är inrikespolitiskt, nämligen att regeringen skall få slippa avgå. Undra sedan på att man på amerikanskt håll och i NATO öppet säger, att Danmark är den svagaste länken i NATO-kedjan. Härom är man fullt medveten i Danmark, och man frågar sig man och man emellan om någon hjälp verkligen kan väntas till Danmark från Atlantpakten efter detta.

En iakttagelse som man gör i detta sammanhang är att dansk militär inte säger någonting alls till offentligheten när försvarsutgifterna skärs ned. Det sammanhänger sannolikt med officerarnas ställning i Danmark. Där räknas officersyrket fortfarande på många håll som något speciellt, nästan egendomligt, något som man inte skall ha att göra med. I en viss press behandlas allt militärt, och särskilt officerare, alltid i en speciell överläggset mästrande ton eller med förlöjligande, och detta inte bara på ledarspalter utan också i reportagen. Det gäller särskilt i den annars utmärkt välredigerade radikala »Politiken» och i dess hänsynslösa avläggare, eftermiddagstidningen »Ekstrabladet». Men också på andra håll möter man samma inställning. Den danske flygvapenchefen gjorde i ett intervjuuttalande i en borgerlig tidning efter höstmanövrernas avslutande gällande, att den brännande frågan om flygskydd åt Danmark skulle kunna temporärt lösas genom samarbete med USA och flygplatserna på Jylland utnyttjas, dock utan permanent förläggning av amerikansk trupp i Danmark. Uttalandet var sakligt och raktfram, utan udd mot någon. Det föranledde i sin tur ett genmäle av försvarsministern Rasmus Hansen i snäsigast möjliga ton. Förslaget betecknades bl. a. som »förmodligen generalens privata åsikt», eftersom han borde känna till regeringens politik! En motsvarande behandling av en svensk general i en sakfråga, och i det danska fallet en livsfråga för landet, torde vara utesluten, helt enkelt därför att här har man respekt för en fackman även om man inte av politiska eller andra skäl vill eller

kan följa hans råd. De danska militära cheferna åtnjuta inte den respekten hos sina politiska chefer eller inför offentligheten.

Ett särskilt drag i dansk politik berör Sverige och bör noga beaktas. Efter överenskommelsen i London om Västtysklands återupprustning inom NATO:s ram började i en del danska tidningar en visserligen stillsam men dock kampanj för att Danmark skulle inlägga sitt veto mot Västtysklands inträde i NATO. Detta veto skulle dock inte bara vara ett utslag av storhetsvansinne, utan tanken bakom var, att Danmark skulle begagna tillfället att utträda ur Atlantpaksorganisationen. Vad skulle ske i stället? Därom får man ett utmärkt besked i två understreckare i »Politiken» den 12 och 13 oktober av professor Jörgen Dich. Han »bevisar historiskt» att Sovjetunionen inte har några angreppsavsikter och inte heller haft sådana. Kommunistrevolutionen i Tjeckoslovakien 1948 betecknas som en defensiv handling, Koreakriget lägges efter känt mönster åtminstone delvis de militära kretsarna i USA till last osv. Västtysklands återupprustning säges bringa in ett aggressivt element i den västliga världens strategi — att Östtyskland med rysk hjälp redan upprustat nämns givetvis inte. Artiklarna äro ett utmärkt exempel på den mest förhärdade medlöparståndpunkt.

Och vad utmynna de i? Jo att Danmark inte skall »stå som en dummepetter i det strategiska spelet» utan gå ur Atlantpakten. Och därefter bör Danmark försöka ett neutralitetsförbund med Sverige!

Tanken på ett neutralitetsförbund — vad nu detta kan innebära — med Sverige torde på sistone ha varit uppe även i socialdemokratiska danska kretsar. Det är typiskt att det sker inom de två partier, som nyligen satt ned försvarsutgifterna. Kanske man föreställer sig att neutralitet är något som man får gratis. Ur svensk synpunkt är givetvis ett sådant förbund med Danmark utan Norges deltagande — och Norge står nu fastare med Atlantpakten än någonsin — uteslutande en militärpolitisk belastning och en meningslöshet.

Österrike i storpolitiken. Berlkonferensen i vintras, såvitt denna berörde Österrike, strandade som bekant enbart på Molotovs krav, att ockupationsstyrkorna skulle kvarstanna även efter statsfördragets undertecknande, tills »Anschlussfaran» från Västtysklands sida vore undanröjd. Givetvis kunde Wienregeringen, som då första gången i efterkrigstiden var representerad vid en internationell konferens — genom sin utrikesminister dr Leopold Figl från Österreichische Volkspartei och hans statssekreterare, socialdemokraten dr Bruno Kreisky — icke godkänna en överenskommelse, som skulle ha berövat Österrike just den förmån, för vars skull man framför allt är beredd att åta sig alla med statsfördraget förknippade stora offer. Med undantag av kommunisterna, som uppgå till högst 5 procent av landets invånare, var Österrikes befolkning enig med regeringen om att ett statsfördrag, som skulle kunna föreviga ockupationen, vore ännu sämre än status quo, som i varje fall medger några förhoppningar för framtiden.

De närmaste månaderna efter Berlinkonferensen gestaltade sig emellertid icke gynnsamma för att återuppta kampen om Österrikes frihet. I Genève brottades man i månader med att återställa freden i Indokina och därefter lade konferenserna i Bryssel, Europaarméns fall i Paris och räddningsförsöket i London beslag på den västliga världens uppmärksamhet. Men knappt hade Genèvekonferensen åtskilts, förrän Wienregeringen riktade en not till de fyra ockupationsmakterna med begäran om nya förhandlingar för att gradvis avveckla ockupationen, oberoende av tidpunkten för statsfördragets eventuella undertecknande. Västmakternas svar var tillstyrkande, medan Molotov gjorde gällande, att förhandlingar om lättnader i ockupationsregimen kunde anses som överflödiga, eftersom Sovjet alltjämt principiellt vore sinnat att underteckna statsfördraget och evakuera sina ockupationsstyrkor, såfram de nödvändiga förutsättningarna härför förelågo. Wienregeringen nödgades tolka detta svar så att bakom denna skenbart välvilliga formulering dolde sig fortfarande Molotovs Berlinvillkor. I praktiken skulle detta betyda, att utrymning av Österrike inte skulle komma i fråga förrän Tysklands återförening genomförts på sätt, som kunde gillas av Moskva. Wienregeringen beslöt likväl att i en ny not till Moskva den 12 oktober — nästan omedelbart efter Londonkonferensens gynnsamma avslutning — föreslå att förhandlingar om statsfördraget skulle upptas vid en separat ambassadörkonferens i Wien men påpekade samtidigt, att något positivt resultat endast då vore möjligt, om ockupationsstyrkorna drog tillbaka i omedelbart samband med statsfördragets godkännande.

Härmed avlivades även på det internationella planet ett rykte, som uppkommit efter sensommarens interparlamentariska kongress i Wien och som sannolikt utspritts av närvarande östeuropeiska delegater, att Österrike nu skulle vara berett att delvis avstå från sitt krav på evakuering efter statsfördragets undertecknande genom att utarrendera militära stödjepunkter, en i landets östra del åt Sovjetunionen och en nära staden Salzburg åt amerikanerna. Dessa tendensbetonade fantasier hade i deklarationer redan tidigare energiskt bemötts av både förbundskansler Julius Raab från folkpartiet och vicekanslern socialdemokraten dr Adolf Schärf, som även äro ledare för de bägge blockpartierna med tillsammans 147 mandat av nationalrådets 165.

Wienregeringen har dock icke under den långa väntetiden lagt armarna i kors. Raab har fullföljt sitt reseprogram till stormakternas huvudstäder, som i fjol höstas inleddes med ett besök i Paris. I våras var han i London och nu är ett besök i Washington förestående. Men tidpunkten för en färd till Moskva har ännu icke fixerats. Det torde väl också anstå tills det blivit klart vad Molotovs senaste framstöt i själva verket avser. Samma dag, den 23 oktober, som Pariskonferensen uppnådde sitt gynnsamma resultat, avsände nämligen Molotov en ny not till Västmakterna. I denna har Molotov så till vida bifallit Wienregeringens önskemål i dess ovannämnda not den 12 oktober, att han kunde tänka sig förhandlingar om statsfördraget vid en ambassadörkonferens i Wien, men han undviker visligen att göra några utfästelser i evakueringsfrågan lika litet som i det av Västmaktsnoten av 10 sep-

tember uppställda andra villkoret: fria alltyska val. — Då Västmakterna vidhålla sin tidigare uppfattning, varom Dulles, Eden och även Mendès-France lära ha enats med Adenauer, att en ny fyrmaktskonferens bör anordnas först efter Parisöverenskommelsernas ratificering, räknar man i Wien inte med, att en sådan konferens skall kunna äga rum under den allra närmaste tiden.

Österrike har i alla fall oupphörligt inskräpt sin föresats att efter suveränitetens återvinnande icke biträda någon som helst militärpakt. Det beslöt att vara »alliansfritt». Frånsett alla skiljaktigheter i Sveriges och Österrikes läge föreligger dock den likheten, att i intendera av dessa båda länder existerar något slags »Gesinnungsneutralitet». Österrike är såsom Sverige fullt medvetet om sin samhörighet med Västerlandet. Det må även räknas de österrikiska socialdemokraterna till förtjänst, att de städse energiskt avböjt sina västtyska meningsfränder Schumachers och Ollenhauers envisa och rent partipolitiskt betingade negativism mot Adenauers positiva utrikesprogram. I Österrike har man haft moskoviterna alltför nära inpå livet för att odla några illusioner om deras goda vilja.

Den 17 oktober verkställdes val till lantdagarna i fyra »Bundesländer», däribland Wien, vilka äro hemvist för mer av hälften av hela Österrikes befolkning. Härvid blev de oavhängigas förbund (»Verband der Unabhängigen») den store förloraren. En stor del av dess reserver röstade inte alls men många röstade för socialdemokraterna. Härigenom förändrades det numerära förhållandet mellan det borgerliga folkpartiet och socialisterna till de sistnämndas förmån. I stort sett kunde folkpartiet emellertid hålla sina ställningar, även i Nedre Österrike, där socialisterna hoppats att kunna beröva dem majoritetsställningen. Ett verkligt nederlag för folkpartiet förhindrades genom finansminister Kamitz' fria ekonomiska politik, vilken förbättrade landets ekonomiska ställning alldeles utomordentligt. — Men de oavhängigas förbund är det parti, i vilket man möjligtvis — med fog och rätt — kan förmoda nynazistiska och aktuella Anschluss-tendenser. Det är intressant, att nästan hela den västtyska pressen hälsade valresultatet med tillfredsställelse även med avseende på de oavhängigas — man kan säga — katastrofala nederlag. Detta är ett nytt bevis för att man i Västtyskland lika litet vill hota det österrikiska oberoendet som österrikarna skulle falla till föga för ett sådant hot. Förhållandena ha sedan 1938 på båda sidorna förändrats helt och hållet.

Utöver återvinnandet av den frånskilda tyska östern är även i Västtyskland Europas förening framtidsmålet. Att ingen förnuftig människa där tänker på »Anschluss», påpekades i hela västtyska pressen även i samband med den västtyska förvaltningsdomstolens avgörande, vilken gjort gällande, att de i Västtyskland bosatta österrikarna behållit sitt tyska medborgarskap. Ingen vill, sades det — inte heller i fallet Österrike — upprepa »Hitlers dumheter».

Även kommunisternas ställning försvagades ytterligare i lantdagsvalen. Genom allt detta fick koalitionen mellan de två stora — nästan allennarådande — partierna ett nytt förtroendevotum, vilket stärker regeringens anseende även i utrikespolitiken. Allt tyder på

Dagens frågor

att trots motsättningarna i ekonomiska och kulturpolitiska spörsmål mellan koalitionsbröderna landets utrikespolitiska nödläge smider dem samman även i fortsättningen med nödvändighetens järnband.

P. S.

Numera har förbundskansler Raab avslutat sitt besök både i USA och Canada. Närmare detaljer om de härvid förda överläggningarna äro icke bekanta ännu. I formellt hänseende har situationen ju förskjutits genom ryssarnas inbjudan till Europakonferens, men i själva verket inträdde ingen ändring såtillvida som det österrikiska statsfördraget icke kan dryftas, förrän den västeuropeiska nyordningen enligt Parisbesluten av den 23 oktober är säkrad.

Gerhard Brück.